

Wandelen door oud Maren

met Nol Steenbruggen

Inhoudsopgave

Maren aan de Maas, een gedicht	5	M. Vissers (2)	30	Maria veldkapel (96)	53	N. van Oorscot (74) café	67
Een dorp dat verdween	7	School (3) en schoolhuis (4)	32	Begraafplaats (91)	54	G. van Hoorn (73)	68
Een kleine geschiedenis van Alem, Maren en Kessel	8	Boerenbond (11)	36	H. Geene (46)	55, 56, 64	G. van Boxtel (84)	68
De Maaswerken	11	Joh. van Mook (5)	39	P. van Herwaarden (47)	55	W. Otten (83)	69
Hoe Maren en Kessel ‘Maren-Kessel’ werd	13	Willem van Os (12)	39	D. Toonen (45)	57	De bende van Oss	70
J. Vos (18) café	15, 47	J. Valentijn (13)	40	Wed. SteenbruggenMoos (23)	57	C. de Werd (85)	71
J. Voets (50) postkantoor	17, 47	M. Vos (14)	40	B. van Waardenburg (42)	58	De molen van Maren (90)	71
De wandeling	21	Hellings de Man (15) café	41	Th. van Kessel (24)	57	A. Platenburg (82)	74
Café de Werd (58)	21	Paadje van Drika de Meurs (93)	41	F. van der Horst (41)	58	F. van Thiel (81)	74
H. van Alphen (65) politie	22	Gemeentehuis (16)	43	G. van Schijndel (40)	59	B. van Dam (70)	76
Th. Toonen (64)	22	Den Bol (92) losplaats schepen	45	W. Bok (39) winkel	62	J. Hoefnagels (69)	75
		H. de Kort (51)	46	Wed. van Soest (37)	60	Fam. van Amstel (68)	74
M. Reuvers (63)	72	A. Bok (17) winkel	47	Fam. van Vugt (36)	60	B. Verhoeven (67)	75
Joh. van Waardenburg (62)	23	A. Steenbruggen (19)	47	Wed. Steenbruggen-Leerintveld (26)	62	G. Baijens (80)	77
Ant. Steenbruggen (60)	24	Armenhuisjes (20)	47	F. van der Heijden (35)	62	De schutkooien	78
B. van Venrooij (59)	24	Legius (48) politie	48	Wed. van Schijndel (27)	63	Een aardig weetje	79
Sjef Hanegraaf (10)	25	L. Steenbruggen (53) winkel	48	P. van Krevel (28)	63	Bijnamen	80
N. van Venrooij (9)	25	B. Kollenburg (49)	48	A. Kooymans (29)	63	Het verenigingsleven	81
G. Wertenbroek (8)	27	Joh. Buss (21)	48	H. van den Hurk (32)	64	Dankwoord	86
D. van Mook (7)	28, 29	J. van Dooren (22) postkantoor	55	Joh. van Vugt (75)	65	Namenlijst	84
Gezusters Buss (6)	28, 29	B. de Werd (54) smid	49	Grad en Trui van Oss (78)	65	Plattegrond	85
H. Buss (1)	30	G. en A. Schel	49	C. Toonen (86)	66	Bronnen en informatie	87
		Kerk (55)	52	Fam. Vermeer (87)	66	Over de schrijver	88
		Pastorie (56) Pastoor Cox	52	G. van Oorscot (88)	67		

Maren aan de Maas

Een felblauwe lucht, een witte wolk ...

hangt over dit dorp; over dit volk

Een hooimijt, een schuur; een kip en een weg ...

waarover de zon haar koestering legt!

Vrede en stilte: een sober geluk.

Hier breken de levensproblemen stuk ...

God woont boven Maren; wat vreugde, wat smart;

Hij telt alle haren ... hij kent elk hart!

Gedicht uit 1930 door een onbekende geestelijke die tijdelijk assisteerde in de parochie van Maren

Idee, ontwerp, tekst en foto's: Nol Steenbruggen

Research en eindredactie: Mechtilde Meijer

Vormgeving: Patrick Lijdsman / www.lijdsman.nl

Druk: Publishers Services Oss

Een uitgave van *Maasparels*

© 2021 Nol Steenbruggen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Een dorp dat verdween

Het idee voor Wandelen door oud Maren ontstond toen enkele bekenden - nieuwe inwoners van Maren - mij vroegen of ik eens met hen door het dorp wilde wandelen, en er wat meer over wilde vertellen. Wat was er vroeger en wat was er nog van over? Ze reageerden enthousiast op mijn verhalen. Voor hen was het een mooie manier om het dorp en haar geschiedenis beter te leren kennen, maar voor mijzelf was die wandeling net zo waardevol. Ik ontdekte dat het niet alleen leuk, maar ook nodig is om de historie van dit dorp vast te leggen voor toekomstige generaties.

Ik begon notities te maken en foto's te verzamelen. In 2000 maakte ik een eerste wandelgidsje en door de jaren heen vulde ik het steeds aan. Uiteindelijk is daaruit dit boekje ontstaan.

De eerste huizen en boerderijen verdwenen al in de jaren dertig tijdens de Maaswerken, toen de bocht die om Alem heenliep 'rechtgetrokken' werd tussen Maren en 't Wild.

In de oorlog gingen maar liefst 29 huizen in vlammen op en ook de school en de kerk werden niet gespaard.

Nog eens zes huizen verdwenen in de zestiger en zeventiger jaren wegens krotopruiming en met de dijkverbetering in de negentiger jaren verdwenen er drie (buitendijkse) huizen en ging het eens zo fiere pakhuis van de Boerenbond tegen de vlakte. Alles bij elkaar kunnen we dan rustig spreken van een dorp dat verdween.

Aan de hand van oude foto's, feiten en wetenswaardigheden probeer ik een beeld te geven van het mooie Maren van toen en tegelijkertijd de geschiedenis vast te leggen voor de huidige en toekomstige generaties.

Nol Steenbruggen

Maren, voorjaar 2021

Een kleine geschiedenis van Alem, Maren en Kessel

Lang was het dorp Maren een zelfstandige gemeente, maar in 1819 veranderde dat. Toen werd Maren samen met de dorpen Alem en Kessel een nieuwe gemeente onder de naam Alem c.a. Ook de buurtschappen 't Wild, de Krommenhoek en Gewande hoorden daarbij.

In een oorkonde uit het jaar 997 komt de naam Maren (Marsna) voor het eerst voor. De betekenis van Marsna hangt samen met *mare* dat meer of water betekent. De naam Maren duidt dus op een (woon)plaats langs het water. In diezelfde oorkonde komt ook de naam Kessel (Kasella) voor. Echte dorpen waren het toen nog niet, de spaarzame boerderijen lagen op oeverwallen, rivierduinen of terpen, om zo beschermd te zijn tegen het water van de toen nog grillige Maas. De eerste dijken in deze regio zijn vermoedelijk voor 1300 gelegd. In de

veertiende eeuw was het beheer van die dijken in handen van een aantal heemraden uit Alem, Maren en Kessel, die later gezamenlijk het waterschap 'De Polder van het Laag Hemaal vormden.' De dijken kregen het soms zwaar te verduren

en versterkingen en verzwaringen waren bittere noodzaak.

Kruierend ijs aan de dijk.

Tekening uit 1855 van H.A. van Trigt.

Inwonertal

Rond 1800 woonden er ca. 400 mensen in Maren. Ruim anderhalve eeuw later waren dat er 700. Tegenwoordig heeft het samengestelde dorp Maren-Kessel, inclusief 't Wild, ruim 1300 inwoners.

De kerken

De verwoestingen tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben min of meer het einde betekend van de parochies en de oude dorpskernen van Maren en Kessel. De kerken zijn na de oorlog immers niet meer herbouwd. Tijdens de periode van de wederopbouw werd ook hier – net zoals dat in de Noordoostpolder en in de Peel gebeurde – besloten een nieuw 'dorp in de polder' te stichten. De keuze voor zo'n compleet nieuw dorp had alles te maken met de sluiting van de Beerse Overlaat in 1942. Daardoor werd de regio definitief watervrij gemaakt. Het nieuwe dorp verrees op enige afstand van de Maasdijk, tussen de beide oude kernen in, waardoor

beide dorpen werden samengevoegd tot Maren-Kessel. In het centrum kwam een soort brink. Het meest opvallend element daar is de Sint Lambertuskerk uit 1952, van architect de Reus uit Oss. Daaromheen ontstond de nieuwe woonkern, die het centrum vormde van het naoorlogse Maren-Kessel. Het oude Maren heeft ook veel te

Hoog water aan de Maaskant.
Tekening uit 1855 van G.A. Roth.

verduren gekregen door de grillige bewegingen van de Maas. Door de eeuwen heen vonden er watersnoodrampen plaats waardoor veel verloren ging en de bewoners steeds opnieuw een bestaan moesten zien op te bouwen.

De Maaswerken

Al in 1870 werd een stuk Maas achter Alem afgesneden. Ter hoogte van het gehucht Rome (de huidige rotonde) lag een scherpe bocht waardoor de zeilende schippers grote moeite hadden om op koers en snelheid te blijven als ze de bocht eenmaal genomen hadden. 'De zij-klap' heette die wending in schippers-jargon. Dwars door de Piekenwaard werd daarom een nieuw stuk Maas gegraven en dat betekende al een hele verbetering. In het kader van de werken ter verbetering van de Maas, kortweg de Maaswerken genoemd, vonden aan het begin van de dertiger jaren wederom een aantal bochtafsnijdingen plaats. Tussen 't Wild en Maren werd een nieuw stuk Maas afgegraven, waardoor Alem een soort schiereiland werd. Op de grote foto ligt 't Wild links bovenin. Rechts ligt Alem en onderin ligt Maren, waar het nieuwe gedeelte van de Maas weer aansluiting vindt. Merk op dat de

toenmalige losplaats in de nieuwe geul verdwijnt. De losplaats verhuisde naar een plek stroomopwaarts, ter hoogte van het toenmalige gemeentehuis aan de Marens Dijk. Het Moleneind, de dijk die Maren en Alem met elkaar verbond, verdween en ook de boerderijen en huizen die daar stonden moesten wijken voor het water. Bewoners werden elders in de dorpen opnieuw gehuisvest en sommigen waren in de gelukkige

omstandigheden dat ze een nieuw huis konden bouwen.

Deze veranderingen aan de Maas hadden grote invloed op de gemeente en haar inwoners. Immers, Alem en Maren werden van elkaar gescheiden door het water en hoe bewerk je nu je akkers die

Opzichter Bos en de mannen die de grond afvoerden waren in dienst van de werkverschaffing (Den Duw).

Burgemeester E. van de Laarschot bij zijn installatie in 1956.

J. Smits, burgemeester van 1924 tot 1956.

Daar werd fel tegen geprotesteerd en ook burgemeester J. Smits bleef zich met hand en tand verzetten. Er verscheen zelfs een cartoon in de krant over zijn strijd. Zijn opvolger in 1956, burgemeester E. van de Laarschot, nam de strijd van hem over, maar waarschuwde al bij zijn installatie dat “de overheid ongevoelig zou zijn voor argumenten van emotionele aard.” Ook hij deed zijn uiterste best om de minister te overtuigen, maar het mocht uiteindelijk niet baten. In 1958 ging de kogel alsnog door de kerk: Alem werd bij de Gelderse gemeente Maasdriel gevoegd. Maren, Kessel en 't Wild hoorden voortaan bij de gemeente Lith.

aan de andere kant van de Maas liggen? Of hoe kom je bij je familie, die vroeger met de fiets binnen een paar minuten bereikbaar was? De veerpont die in de Maas kwam te liggen was aanvankelijk voor de bewoners nog gratis, maar lastig was het wel. Alleen al voor het bloeiende verenigingsleven in de gemeente was

het op zijn zachtst gezegd vervelend. Nog even was er sprake van een brug die de beide dorpen weer zou verbinden, maar de overheid stelde zich op het standpunt dat het midden van de Maas de grens was tussen Brabant en Gelderland. En daarom was herindeling van de gemeente de aangewezen oplossing.

Hoe Maren en Kessel ‘Maren-Kessel’ werd.

Hoewel het langs de Maaskant aanvankelijk nog rustig bleef, werd er in de laatste oorlogsjaren veel schade aangericht in de dorpen. Zo werd 't Wild nagenoeg met de grond gelijk gemaakt, werd de kerk van Kessel opgeblazen en raakte die van Maren zwaar beschadigd. Overal werden woningen, boerderijen en schuren geheel of gedeeltelijk verwoest.

Herbouw op de oorspronkelijke buitendijkse woonplekken was niet meer mogelijk omdat het Waterschap daartegen in het geweer kwam. Daarom werd 't Wild onderlangs de dijk opnieuw opgebouwd rond een kleine dorpsbrink, waaraan vandaag de dag o.a. De Wildse Hut nog staat. Alem zou aanvankelijk helemaal niet herbouwd worden, maar dat stuitte op

hevig verzet van de bevolking. Gelukkig maar, want tot op de dag van vandaag is Alem een hechte en bloeiende dorpsgemeenschap. Wel was er tot ieders spijt die gemeentelijke herindeling in 1958, die ervoor zorgde dat het dorp Alem alsnog Gelders werd. In de gesprekken over de herbouwplannen voor de kerken van Maren en Kessel werd geopperd om de beide parochies samen te voegen. Elk afzonderlijk waren ze eigenlijk te klein om zelfstandig te kunnen blijven, vonden men. Bijkomend voordeel zou zijn dat er dan ook maar één school en één voorziening op het gebied van medische verzorging nodig was. Mogelijk zou er zelfs nog een klein klooster of zusterhuis kunnen worden opgericht, om zich o.a. te bekommeren om de

De gehavende kerk van Maren, een Ansicht uit 1948.

De nieuwe lagere school van Maren-Kessel in 1951.

sociaal behoeftigen. De autoriteiten deelden die mening en met grote voortvarendheid werd de wederopbouw ter hand genomen. Een open terrein tussen Maren en Kessel, *De Nolder* geheten, leek de aangewezen plek voor een geheel nieuwe dorpskern. Het klooster is er nooit gekomen, maar al in 1951 werd de lagere school voltooid en

een jaar later was de nieuwe kerk in de Pastoor Roesweg klaar. Kort na de oorlog was er in dit stukje polder al een aantal noodwoningen en -boerderijen gebouwd. Zo in het vlakke, lege land liggend, boden ze toen nog een eenzame aanblik, waardoor veel Marenaren het buurtschapje de bijnaam *'Moskon'* gaven. Maar al gauw begon de nieuwe kern te groeien. Er kwamen meer

De in 1952 voltooide kerk van Maren-Kessel.

Café Vos gezien vanaf de Provincialeweg

Café Vos, gezien vanaf de kerk in de Pastoor Roesweg tijdens een jubileum van pastoor Cox.

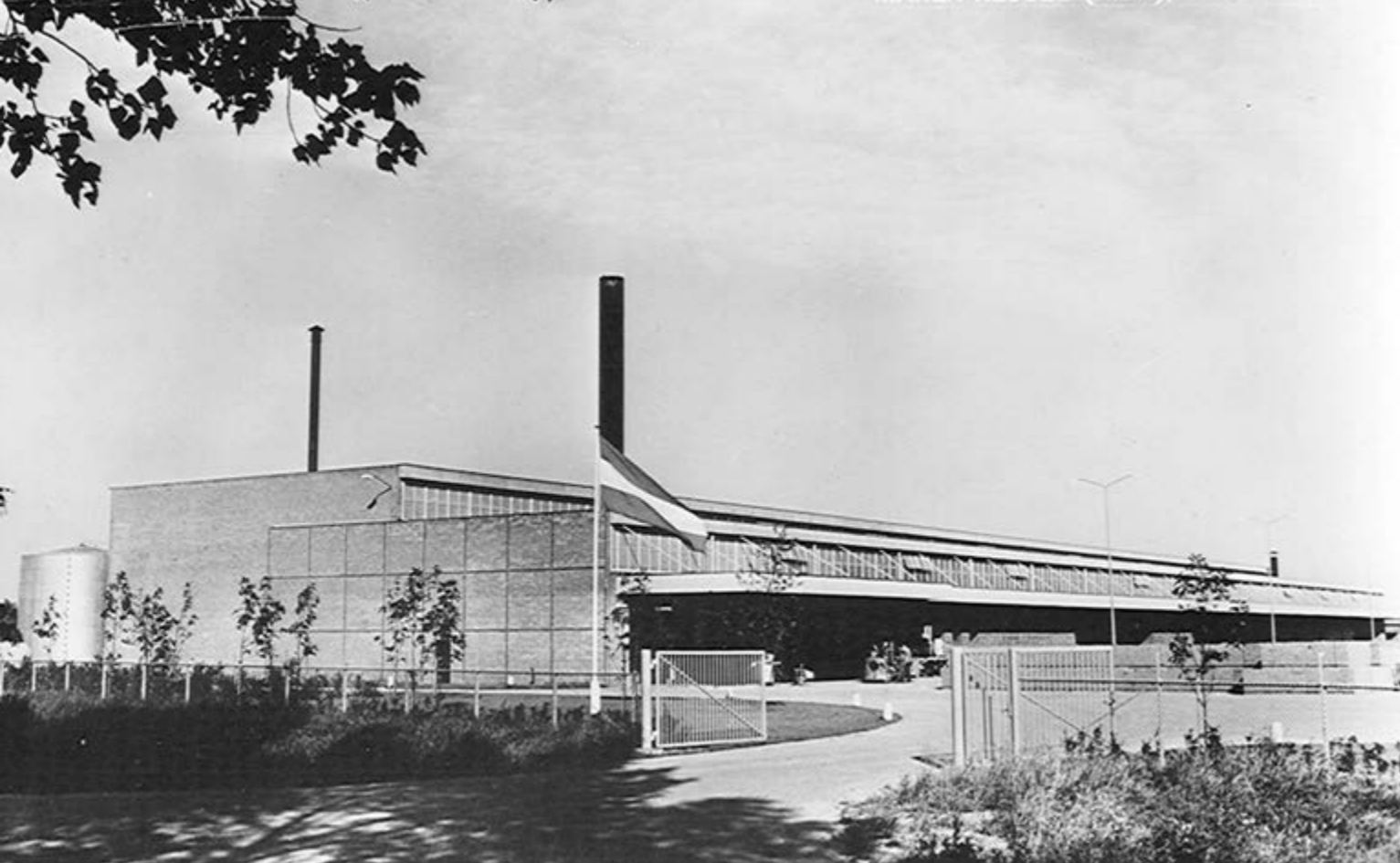
Een deel van de nieuwe dorpskern van Maren-Kessel. Links staan al zes nieuwe huurhuizen die in 1948 gebouwd werden door de aannemers Gebr. van Vugt in opdracht van de gemeente. Rechts in de verte de noodboerderij die zou uitgroeien tot het nieuwe dorpscafé met feestzaal. Op de voorgrond de noodwoningen; vijf blokken van twee. De buitenste blokken waren breder vanwege de extra kantoorruimte voor Boerenleenbank en postkantoor.

huizen. Aannemers als de Marensse Grad Baijens, gebroeders Van Vugt en de Rosmalense aannemer Schippers, hadden het er druk met bouwen. Op de hoek Pastoor Roesweg en de Provincialeweg bouwden de gebroeders Vos een nieuw café en in de Kerkstraat bouwde Dilia Voets-Buss een nieuw huis met inpandig postkantoor.

Al snel vestigden zich meer winkeliers. Het verenigingsleven floreerde als nooit tevoren en Maren-Kessel groeide als kool. Waar eens de boomgaard van de pastoor was, werd de grond in de vroege zestiger jaren alweer bouwrijp gemaakt voor een nieuwe wijk. Midden zestiger jaren kwam er een gemeenschapshuis, heel toepasselijk *De Nolder* genaamd,

en volop werkgelegenheid kwam er toen Steenfabriek Udenhout zich in diezelfde periode in Maren-Kessel vestigde met een gloednieuwe fabriek, die in recordtempo gebouwd werd. De Limburgse en Duitse bouwvakkers die eraan werkten, vonden - bij gebrek aan een hotel - her en der in Maren hun kosthuizen.

Het gemeenschapshuis werd in de zestiger jaren gebouwd. Met recht wat ze tegenwoordig een multifunctioneel centrum noemen: er kon gesport, vergaderd, gerepeteerd, gedanst, gestemd, herdacht en gefeest worden.

De wandeling

Het gezin De Werd in de kruidenierswinkel. Bakker Grad gaat achteraan schuil onder de witte bakkermuts.

We beginnen de wandeling bij het huidige hotel Oud Maren. Dit gebouw (58) heeft door de jaren heen gediend als boerderij, café en later als bakkerij en kruidenierswinkel. Na de oorlog was hier een SPAR-winkel gevestigd, maar de meeste mensen uit die tijd kennen het vooral als ‘bakker Gradje de Werd.’ De grote foto werd gemaakt in de dertiger jaren. De wegen zijn hier nog niet verhard en de toren van de kerk is nog intact. Tijdens de oorlog werd de kerk zwaar beschadigd, evenals het café en de winkel. Grad de Werd en zijn vrouw Door van der Heijden werden vereeuwigd in een verhaal dat te vinden is op de Facebookpagina ‘Maaspereels’.